

HERMANNI CONTRACTI

CARMEN

DE CONFLICTU OVIS ET LINI.

(Édéléstand Du Ménil, *Poésies latines populaires*, Paris, 1850, pag. 379)

Tempore quo campi linum solet herba vocari,

• Cum sibi jam telas spondet anus dubias,

Stans juxta posito linum mirabar in arvo;

Dum nodosa seges cor oculosque tenet,

Talibus hærentem rapuit sibi lis nova mentem,

Quam, quia digna stylo visa fuit, replico.

De grege (grex aderat) paulum submota subintrat

Calcatisque satis hæc pede sternit ovis.

Jam satis attritis post cursus incubat herbis;

Herbida dat gratum terra refrigerium;

Sicque jacens sumptas revocans ut ruminet escas

Mittit ad os alia quod redit inde via.

Herba (quis hoc credat? sed mutis pene ministrat

Verba dolor magnus) non silet ulterius.

LINUM.

De tot quas cernis, inquit, communibus herbis,

Ut quid ad hos usus complacui potius,

In quo congereres fetenti vellere sordes,

Quam pede contereres, oreque pollueres?

OVIS.

Ast, ait, in reliquis cur parci debeat illis

Causa, quod aut homini sunt cibis aut pecori?

Sed te, cum nullum tellus producat ad usum,

Si sapias, gaudes [*i. gaudere*] quod vel ad ista pla-

[c's.

LINUM.

Te pecoris bruti partem satis esse probasti;

Hoc tamen interea vellere me releva,

Quo spolianda velis nolis post pauca jacebis

Turpiter, ante tuæ vincta pedes dominæ.

Interea totas percurrrens forcipe lanas

Nec candæ vellus fœda relinquet anus;

Tunc erit in patulo scabies tua, corpore nudo,

Uterius noli multiplicare loqui.

*Dominus in gladio suo duro et grandi et forti super Leviathan serpentem vectem et super Leviathan serpentem tortuosum et occidit cetum qui in mari est. Maria quæ peperit Redemptorem eodemque collisit diabolum. Hinc fluxit consuetudo ex qua in figuris vel imaginibus serpens victus ac contritus a pedibus Virginis triumphando conculcatur. — 8. M. 10. quæ es. Ad. quosmodos. M. 14. Ad. Torr. revocamus. Gen. ium reliquæ Seb. Brandt: die von Heyden komme synt. Ut hanc clausulam prorsus intelligas, canonem missæ memoria tibi repetas. Quilibet enim sacerdos in celebratione missæ, repetita passionis Christi memoria, etiam memoriam agit beatæ Virginis ac dicit: *Communicantes et memoriam venerantes inprimis semper gloriosæ Virginis Mariæ.* — 9. Ad. Abre S. Brandt: *Von dir aussigat Des ware hymmelbrot, Das vor ee dem waren nam Abrahe vom hymmel kam, Die gross wuelder**

A OVIS.

Si recte saperes, consumi sponte rogares,

Vel pede, vel potius subruta stercoribus;

Vivis ut intereas et ne sis esse laboras;

Tantum supplicio nasceris atque malo!

Quis queat in quantas rapieris dicere pœnas

Fœminicis manibus vulsa solo penitus?

Prorsus ut intereas, undisque soluta putresca

Nigros trunca prius perpetiere lacus;

Post longum tempus ab aqua transibis ad æstus,

Ut possis minui sicca labore levi.

Ruricolas varios, fortes contusa lacertos

Prorsus lassabis tritaque malleolis.

Cum jam perdidideris quod habebas ante vigoris,

Ibis fœmineo dedita ludibrio;

B In ligno tensum, quod talem servit in usum,

De ligno factis te ferient gladiis.

O! quoties structam jaculis ex mille coronam

Transibis! quoties prætereundo gemes!

Per tam terribiles rapiens tua viscera dentes;

Te violenta manus mille trahet vicibus.

Cum nil restabit in te quod prendere possit,

Istud supplicium tunc patiêre novum.

Astringet solidas panno pix illita setas,

Compositas æquis exterius stimulis.

Hæc scrutando tuas penitus penitusque medullas

Consument totum si quid erit reliquum.

Herba modo viridis frustra tumefacta superbis;

Tunc tot trita modis, nil nisi floccus eris.

Ventis ludibrium, leve pondus in aera raptum,

C Uterius noli multiplicare loqui.

LINUM.

Parcius ipsa tamen nostrum profiteris honorem,

Si bene discernis omnia quæ loqueris.

nam: was das bedeut Mogen heut wir armen leut Schuwen schon al deckung an. Est catholicæ devotionis ut Christiani ante sumptionem sacramenti precibus adeant cum angelos, martyres, sanctos, sanctasque, quotquot sunt, tum beatissimam Virginem, orantes ut divorum suffragantibus precibus muniti, digni accipiant angelorum escam, corpus Domini, potissimum in hora mortis. Cf. Wack. p. 103. Erbirb, iunckfraw, vor meinem endt so ich wird alt und greyse Das heilig wirdig sacrament Wird mir zu ainer speise. — II. Sed alias: ut flamma. M. II. mundos. Sicut Moses discalceatus accessit ad nuntius figuram atque imaginem, nos quoque oportet pedibus nullis, id est a secularibus curis ac deliciis alienos, ad eum appropinquare, quem non amplius in figura sed incarnatum conspiciamus. — 14. Md. Ad. Nb. pures

Nam labor humanus, soilers, ad lucra paratus,
 Pro quo sic sudat non nihil esse putat;
 Mille modis tritum transfertur in horrea granum,
 Cum per pressuras exuerit paleas.
 Non cellas subeunt, non reges antea pascunt.
 Quam careant acinis liberâ vina suis.
 Tursio crebra parat quod templa suis lapis ornat;
 Sic capiunt formas ligna dolata suas.
 Vis, pressura, cruce, tormenta, pericula, mortes
 Præmia promeritis purificant animas.
 Subsidium lini quærit respublica mundi;
 Publica causa petit, publica cura colit.
 In commune rogant ac in commune laborant;
 Unusquisque suis se parat officiis.
 Unica res linum quam Conditor utile donum
 Rebus mundanis post elementa dedit!
 Sed quia me sub aquis solvi putredine dicis,
 In te verte tuos, ut taceas, oculos.
 A turpi turpis abstracta cadavere pellis
 In tectum trahitur sole cremata diu
 Et simul in cocto nigrescit tota veneno;
 Indurata subit balnea digna sibi.
 Balnea sic farris et aquæ confectio putris;
 Vilior in vili vase putrescit ibi.
 Hic qui te mersit, quoties te fuste movebit,
 Nares distortet et caput hinc remouet.
 Tantis enim sese fœtor protendit ubique
 Ut fugiant ipsi sæpe domum domini!
 Cætera quo sileam, nam plurima cætera restant,
 Uterius uoli multiplicare loqui.

ovis.

Quum te magnifices, quum de te grandia jactes,
 Si taceam, reputor forsitan inferior.
 Sufficiunt hominum vitæ duo maxima rerum:
 Frigora vestis agens, esca famein removens;
 Humanis rebus non est spes altera prorsus:
 Hoc munus geminum tolle vel alter utrum.
 Utraque mittit ovis, propellens frigora lanis,
 Eliciens [l. que] cibos ubere nectaræos.
 Perfundit totas grata dulcedine venas
 Ille recens haustus, dum liquor est calidus;
 Cum friget, tritam si vis miscere potentam,
 Mirans jurabis nectar adesse Jovis.
 In solidum vertes hoc, si medicamine tanges,
 Estque per hoc ipsum dulce quod est acidum;
 Ilque super lignum per deusa coagula pressum,
 A forma teretem suscipit effigiem.
 Si tenerem comedas, non deerit plena voluptas;
 Si servare voles, tempora multa potes.
 Est ubi non modico datus indivisus œno
 Solo jure suos coctus alit dominos.
 Est gens quæ mixto facit hinc sibi fercula lardo;
 Vescitur et crudis crudior ipsa cibis.
 Mille meas vires perpendens Flandria sollers,
 Mille modis rerum lac facit ire meum;
 Ilæc et in oblongum formans lac pingue butyrum
 Non escam tantum, sed facit antidotum,
 Lactis et emerito replens sua dolia succo,
 Restans fiscellis jus adhibet pateris;

A Quas ovis et quales mundo ferat utilitates,
 Plura nec enumerat Flandria si cupiat.

LINUM

Humanis rebus, neque enim tibi vera negamus,
 Maxima sunt vestis et cibus, ut loqueris;
 Sed sine te vestes, sine te lac mundus haberet
 Absque tuo removens frigus et esuriam.
 In te per stultam quod vis transferre rapinam,
 Omnibus a reliquis id remove cupis,
 Et dum te laudas, imo laudare laboras,
 Laus tua sit multis invidiosa nimis.
 Quis numerare queat ad victum quanta ministras
 Omnia dans homini larga manus Domini?
 Quot sint ad vestes quæ dant animalia pelles?
 Ingens aut nullus, ut reor, est numerus.

B Tu quoque testis eris, si tantum vera fateris,
 Nostrum subsidio dignius esse tuo.
 Multorum nunquam te contigit usus in escam;
 Lac quoque vel pressum vel fugiunt liquidam.
 Est tua cum pellis aut cætera lanca vestis,
 Spernitur aut vilis aut quia visa gravis.
 Sic ove sæpe caret semperque carere valeret,
 Sed nunquam lino nudus habetur homo;
 Denique tam gratum, tam delectabile donum,
 Secum gestat homo tempore perpetuo.
 Gestat cum cura, cum sollicitudine summa,
 Astringit propius, applicat interius;
 Applicat interius, nudos astringit ad artus,
 Tanquam dicat, Amo quod mihi sic socio.
 Si nix aut imber, aut turbidus irruit aer,

C Cautus, ovem nostram tradit ad obsequium,
 Te tradit ventis obicitque furentibus auris;
 Te nix perfundit, te quoque grando quatit;
 Sic intempestus quoties occurrerit æstus
 Ipsa pati flammam cogeret acrias.
 Interea lenis pretiosaque linea vestis
 Intus tuta latet, frigore, sole caret.
 Tecta tegunt homines, ligni præcordia cortex;
 Tecta suis nucleis, et mihi servit ovis.
 Gloria magna tibi! lætare quod hoc meruisti,
 Ut natura meis te paret obsequiis.

ovis.

Pro te verba facis et eget tua gloria verbis;
 Quod deest officio, corrigis eloquio.

D Sed frustra tenuas, imo tenuare laboras,
 Tam commune bonum quod refugit numerum.
 Si dant ad vestes animalia plurima pelles,
 Pauca ferunt vellus, nulla, reor, potius.
 Lana, patet cunctis quod conferat utilitatis;
 Pauca tamen referam, ne penitus sileam.
 Per se lana placet, per se nigrescit et albet,
 Per se multiplices sponte gerit species:
 Lana placet simplex: peregrinos adde colores;
 Fucos Assyrios exhibet et Tyrios,
 Nam [l. non] tot habent species famosi vellere Seres
 Par quoque Corycio nostra figura croco.
 Quantum non sanguis, non sol, non flamma rubescit
 Tam rubeus rutilas veste, Britanne, mea.
 Dura quidem, tenuis sine flocco planaquo vestis,

Levis in tactu nec minus in intuitu (*sic*).
 Gallia, quam quondam veteres dixere Comatan,
 Addit multiplicem velleribus speciem.
 Gens variae mentis variae vult tegmina vestis,
 Veste probans animi mobilitate geri.
 Mille gerit varias hic in uno tegmine virgas,
 Discolor ut virga, virga sit ut reliqua.
 Hic reliquum corpus albenti vellere tectus,
 Haec viret, ast alia rubbeus est manica.
 Hic sua per geminas dum findit pallia caudas,
 Rusticus est nisi sit discolor haec alii;
 Sed cum multiplicis gens haec tegumenta coloris
 Unusquisque suum comparet ad studium,
 Hanc tamen egregium facit haec provincia pannum
 Qui viret aut glaucus aut quasi caeruleus.
 Has vestes dominis gestandas, Flandria, mittis,
 Has flocco crispans, leniter has solidans.
 Tu fucare modis mea vellera, Theutone, nescis;
 Nec tamen ista manus est operosa minus.
 Docto versatas tenues in pollice lanas
 Transfers ad tenuis delicias operis.
 Tinges, Rhene, leves pulchra nigredine vestes,
 Virginibus mittis ordinibusque sacris.
 Suevia dat rufos non tincto vellere pannos;
 His regum pelles, his operit proceres.
 Est color e rufo, viridi confectus et albo,
 Quem flavum dicis si proprie loqueris;
 Hanc speciem pannis innatam sponte coloris,
 Hister, amanda paras regibus ad tunicas.
 Nobilis haec nulli vestis penetrabilis imbri,
 Nil habet hoc majus munere Theutonicus.
 Quod fulget variis distincta coloribus iris,
 Tot vestes pingis, o mea lana, modis.
 Has ovis et plura his avertit utilitates,
 Quas homo mirari, sed numerare nequit.

LINUM.

Ut laudetur ovis, species numerare coloris,
 Quae poscat ratio non penitus video.
 Splendor enim caeli suus est, suus est viror agri;
 Quod nix albescit id decor ejus erit:
 Sic diversorum sua laus est forma colorum;
 Non sit ovis: nunquid non color ullus erit?
 Una quidem lini, sed quae non accidit illi
 Exterius, simplex, sponte placens species.
 Teste quidem mundo, species haec congrua lino,
 Et, qua terra patet, nostra figura placet.
 Candida, sollemnis pretiosaque linea vestis,
 Congrua laetitiae, nescia tristitiae;
 Nec mortale genus solummodo veste mnamus [bra-
 [mus,
 Immo delicias conferimus varias.
 Floribus intextis, aliis subtilia signis,
 Tergendis manibus lintea porrigimus.
 Alba superpositis mundi mensalia donis
 Sunt epulis regum cultus et auxilium;
 Quo, si quis pannos casu substernat ovines,
 Escas offensi rejicient animi.
 Molliter insertis ornans subsellia plumis,
 Artus quos profert linea theca fovet.

A Sic super extentum candens dat lintea linum
 Molliter exstructis ambitiosa thoris.
 His superadde suis extra crispantia villis
 Ornamenta, iuves assimilare potes.
 Ditia dependent quae stratum vela coronent:
 Huic vivas species dinumerare potes.
 Cui speciosa suis tentoria nixa columnis,
 Regum divitiis, æquiparare queas?
 Nomen et effigies a papillone trahentes
 Quis reseret pannos, dona rotunda, meos?
 Bellica compositis requiescunt agmina castris;
 Liber et hinc illuc expatiatur equus,
 Linea gramincis extenta palatia campis
 Tu scis quam gratum dant procul intuitum.
 His tectos domibus non lædit turbo vel æstus;
 B Præstat præsidium, dulce refrigerium.
 Publica commoditas, belli pacisque voluptas,
 Significant majus spirituale decus.
 In capitis cultum consumit femina linum,
 Ut taceam membris quod facit in reliquis.
 Quid jactando refers fieri tua vellera vestes?
 Si jubeo, penitus non erit ulterius.
 Si viduæ [*l. dividuæ*] partes panni, per frustra jacen-
 [tes;
 Cum vestem faciunt, quomodo conveniunt?
 Transit acus pannum, modicum, mea munera, flum
 Secum transfixo trajiciens oculo;
 Hoc pacto vinctos unit mea gratia pannos
 Ut vestem faciant et speciem capiant.
 C Te quotiens levis lædit scissura, recurris
 Suppliciter nostra rursus egenus opera.
 Tunc submissa jaces, tunc sobria, tunc nihil aules
 Dilaniata jacens nostrarque dona petens.
 Ornatus rerum, justissima gloria, linum;
 Quis numerare queat commoda quanta ferat?
 OVIS.
 Multa queunt dici strepitu majora minori;
 Magni, si posses, te, video, faceres.
 Non tibi communes soli, precor, assere laudes;
 Nos quoque, si sapias, participare sinas.
 Inter tot vestes, propior quia vestis adhæres
 Hinc te magnificas, plusque valere putas;
 Sed nobis et in hoc contingit gloria major,
 Sanctorum nudis artubus hæret ovis.
 D Qui mundum fugiunt, qui spe caelestia tangunt,
 Quos sociat summo libera mens Domino,
 Ad non fallaces quos jam concepsit honores
 In proceres caeli dextra beata Dei.
 Talibus ergo viris est intima lanca vestis;
 Hæc est quippe pio congrua proposito.
 Illic linum fugiunt, lanas ad corpora stringunt,
 Quod, sibi ni scirent utile, non facerent.
 Nostræ corruptas pellis fœtoribus auras
 Dicebas lædi, si bene commemini;
 Ut taceam vestes, reliquas quoque commoditates
 Quas habet hæc pellis usibus in variis;
 Deputet id protio cujus sollertia digno,
 Quod petitur sacris apta ministeriis?
 Si non scribantur libris quæ verba leguntur

Ordo sacer sanctæ deperit Ecclesiæ.
 Invenient quali sunt omnes ordine jussi,
 Ad lavacrum nascens, ad tumulum moriens?
 Non jam præsul erit, non Romæ papa sedebit;
 Solvetur synodus Ecclesiæque gradus.
 Præterea quidquid sollertia grata reliquit,
 Quod dedit Ægyptus, quod docet Assyrius;
 Omnes postremo res gestas a patre primo,
 Quod fuit ante chaos, seria sive jocos;
 Quod Phœbus musas, musæ docuere poetas;
 Quæ ratio stellas, quæve polos moveat,
 Quæ metuenda malis, quæ sunt speranda beatis;
 Quid sit qui rebus præsidet ipse Deus;
 Omnia novit ovis, per oves hæc præcipit orbis;
 Ipsa Dei Patris mystica novit ovis.
 Vilior in toto pars, viscera, corpore nostro
 Dulceni dant usum deliciis hominum.
 Quadam divina resonat dulcedine corda,
 Aptæ vineta lyræ, psalterio, cytharæ.
 Expellit curas sonus hic et mitigat iras,
 Anxia corda levat, tædia cuncta fugat.
 Vis inimica fugit, possessaque corda relinquit,
 Cum bene docta manus excitat hos sonitus.
 Orpheus, Amphion, cum musis Phœbus, Arion,
 Dum chordas feriunt, nomen ad astra ferunt.
 Neu sanctis operam putet hanc vilescere quisquam,
 Qui stravit Goliath ejus amator erat.
 Sex quater esse patres, cytharas phialasque te-
 [nentes,
 Ante Dei [l. thronum] dicit pagina sacra thro-
 [num l. (Dei)
 Collige quid sit ovis cujus pars infima cœlis
 Suscipitur, sanctas exhilarans animas.
 LINUM.
 Non opus est verbis; ovium balatibus ipsis
 Quale melos fiat nescio quem lateat.
 Cum pastæ redeunt, tremulo stridore requirunt
 Quos lactent foetus; quam placet ille sonus!
 Quod parat interdum tergus sibi scriptor ovinum,
 Est equidem quævis gloria, sed facilis;
 Justior hæc vitulis, hæc gloria justior hædis;
 Hædorum pellis aptior his studiis.
 Denique fac ovium nunquam genus esse creatum,
 Hos usus nunquid mundus habere nequit?
 Mud ludibrio dignum reor esse profecto
 Quod jactas: sanctis artibus hæret ovis.
 Est equidem verum, sed quid, precor, esse decorum
 Ipsa tibi reputas corpora si crucias?
 Ut carnem repriment, carnem per dura fatigant:
 Inter dura satis esse meretur ovis.
 Quæque molesta ferunt, quæ sint magis aspera
 [quæerunt;
 Ad victum cineres, ad requiem lapides;
 Nunquid ob hoc aliquis præferri jure putabit
 Aut stratis lapides, aut cereri cineres?
 Ecclesiæ tangis mysteria, terrea transis,
 Cœlestes jactas cum patribus cytharas;
 In laudesque tuas veteres replicando figuras,
 Plectra manu fortis commemoras juvenis.

A Quanta ferant sacri lino præconia libri
 Forsitan ignoras, aut, puto, dissimulas.
 In Moysis libris (Moysen recipit canon omnis),
 Inno legisti mystica multa geri;
 Multos ipse Deus linum sibi poscit in usus;
 Pauca tamen breviter commemorare placet.
 Quæ domus insignis spatio meritove decoris,
 Incircumscriptum quæ capit aula Deum?
 Et tamen ipse sibi dictans habitacula poni,
 Linum præcipue quærit in hoc opere;
 Cortinas istum bis quinque requirit in usum;
 Ex his quippe domus fœderis efficitur.
 Has Moysi mandat de bysso texere torta,
 Et genus est lini mollis et egregii.
 Ille Dei plenus venerando cum duce cœtus
B Tale per hospitium promeruerit Deum.
 Se bysso torta velatur fœderis arca,
 Felix tam sacri cura ministerii!
 Ad rem divinam vadens antistes ad aram,
 Significativis fulget in exuviis.
 Prima quidem manicis includit brachia strictis
 Huic poderis nomen; tendit ad usque pedem.
 Est quoque talaris, sed dignior, altera vestis;
 Illustrat penitus hanc color aerius.
 Non habet hæc manicas; dependet hujus ad oras
 Aptè pronixitis aurea mala polis.
 Floribus et variis Abaneth spectabile gemmis;
 Subligat has vestes balteus ille teres.
 Inde tegens humeros ad renes pervenit Ephoth
 Inscriptas gemmis fertque tribus geminis.
C Quam logion Græcus, essin quoque dicit Hebræus,
 Quinta, minor spatlo, dignior est merito.
 Bis sex distinctas formis et nomine gemmas
 Præfert hæc vestis pectore pontificis
 Quattuor ordinibus; trinas ordo capit unus;
 Tot titulat patres, quot numerat lapides.
 Hinc caput exornat, sed non tamen omne, thiara;
 Ceu videas sphæræ dividuum mediæ.
 Tegmina nec restant femorum quæ turpia velant,
 Cum redit apta sacris hora ministeriis.
 Nam sacra proposito nil confert lamina nostro,
 Impendens fronti nomen habens Domini.
 At reliquas vestes, quas hic numeravimus, omnes
 De bysso fieri præcipit os Domini.
D Ne sit ovis penitus tamen expers muneris hujus,
 Hanc Moyses etiam quærit ad hanc operam.
 Præparat ex ovium rubricato vellere tectum;
 Id placet arcendis sordibus et pluviis;
 Id tanquam fictum ne sit mihi suspiciosum,
 Tu dic assidue quod legis in Moyse.
 OVIS.
 In libris Moysis revera plurima novi;
 Plus lino libris invigilavit ovis:
 Nam tu, vel nescis, vel si te scire fateris,
 Quæ restant cæca suppressis invidia.
 Per Moysen plebi dans ritum sacrificandi,
 Quid velit in rebus eligit ipse Deus
 Munere purgandum mandans in lege reatum,
 Non lino penitus quærit ad istud opus;

Sollemni vero vel tempore quotidiano,
 Placari nostri per sacra vult generis :
 Si Dominum plebi vis, inquit, propitiari,
 Maclabis geminos de grege lanigeros.
 Unius ex illis mihi viscera lota cremabis,
 Exit ab hoc fumō suavis odor Domino;
 Aterius sacras susus cruor eluit aras,
 Pontifices mundat pontificumque stolas.
 Præsulis hæc eadem conspersio consecrat aurem ;
 Ipsa pedem dextrum consecrat atque manum ;
 Nos sacramus eam quæ sacrat cætera dextram,
 Cuncta sacrat summi dextera pontificis.
 Cauda jubetur ovis fieri profectio sacris,
 Pars est Excelsi reticulum jecoris.
 Nobis assiduum purgat synagoga reatum,
 Se redimens agnis quotidie geminis.
 Quid sacra commenorem totum vulgata per orbem,
 Quæ quot verba ferunt, tot sacramenta gerunt?
 Pressa domus Jacob graviter sub principe duro,
 Fessa malis, gemitum dirigit ad Dominum ;
 Ille super regem sua signa manumque potentem
 Elevat, ut sancto laxet iter populo.
 Nescia molliri præstat mens dura tyranni
 Atque decem plagas promeruit validas.
 Toto non potuit Nilo sitis una levare,
 Quotquot enim fuerant flumina sanguis erant.
 Ad populi menasas, ad regis strata vel escas
 Intrat, ubique comes, rana, secunda lues.
 Inde culex motto surrexit in aera limo,
 Morsibus assiduis musca molesta nimis.
 Quarta replet pestis gravioribus omnia muscis ;
 Infestum canibus id solet esse genus.
 Invidiosa prius armentis et grege tellus,
 Glade gravi totis surda renansit agris.
 Ulceribus subitis turgens Ægyptius omnis
 Istud idem passi quærit opem medici ;
 Septima, dura manus : rumbis et grandine mixtus,
 Interimens homines, turbo necat pecudes.
 Quæ superant pastæ segetes et ligna locustæ,
 Grandine contusos depopulantur agros,
 In triduo penitus quos fert non aspicit artus
 Ad superos, stygias passus homo tenebras.
 Per sexus omnes hominum pecorumque priores
 Ægyptus plaga perdidit in decima.
 A solio regis ad eum qui clausus in umbris
 Lugebat victus, pervenit hic gladius.
 Ne tam communis involveret omnia pestis,
 Ipse Deus dictat plebs sua quid faciat.
 Pignus, Hebrææ, tibi memorabile posteritati,
 Ne pereas, inquit, masculus agnus erit.
 Hoc mihi libatum reverenter et ignibus assum,
 Hoc celer in facto dente pedes avido.
 Nec discinctus eris mea cum sacramenta vorabis,
 Nec pede nudato, nec nisi cum baculo.
 Restet ab his sacris ne pars vel parva cavebis ;
 Si tamen, hoc aliqua contigit, igne crema,
 Nec quasi communem, temere jactate cruorem ;
 Constat in hoc penitus sanguine vestra salus.
 Hæc sparsos sanie postes ac linnen utrumque,

A Cætera quæ feriet dextera præteriet.
 Festa dies illum quoties redit annua festum,
 Huic referet populo fœdere perpetuo.
 Si sacrata piæ penetras mysteria causæ,
 Non sine puncto percipis hæc animo.
 Exsilii finis, optatæ causa quietis,
 Agnus promissæ pignus erat patriæ.
 Quod mare salvato populo, Pharaone necato,
 Obsequii geminum præstitit officium ;
 Quodque die nubem meruit, quod noctibus ignem
 Et panem cœli colloquiumque Dei ;
 Agnus causa fuit ; de quo cum denique desit
 Auditor dignus, plura loqui fugimus.
 Quid sit ovis reputans et ovem reverenter honorans,
 Judice me, stultum corrige propositum.

B
 LINUM.
 In causa recipi pro iudice non solet hostis,
 Nec lis ista tuo constat in arbitrio.
 Justa quidem veteri non deest reverentia legi,
 Nec pietas illis errat in eloquiis ;
 Sed tamen umbra fuit ; præter moralia quidquid
 Lex jubet illa vetus esse scias aliud.
 Legales umbras contemnimus atque figuras,
 Ad lucem sanctæ vertimur Ecclesiæ.
 De nobis ejus communis judicet usus,
 Quem fidei celebres instituere duces.
 Quod linum sacras circumdat vestibus aras,
 Nec magnifacio, nec nihil esse puto.
 Denique purgati pars abjectissima lini,
 Ad loca sacra piis excubat officiiis.

C
 Partitis vicibus, quod sol splendendo diebus,
 Id peragit linum noctibus officium.
 Iste manu factis splendor dans lumina templis ;
 Tu nosti melius quid gerat interior.
 Cum sacra facturus sacra sumit tegmina præsui,
 Quis locus est lanis ejus in exuviis ?
 Vestes prætereo quas nominat usus ab albo
 Et quæ sacratos rite tegunt humeros ;
 Ejus utraque manu sollemnis tempore cultus
 De lino factis albicat exuviis.
 Sacro fert etiam crispanti vertice mitram
 Ne lino vel in hac parte sui careat,
 De lino factam, mersus baptismate, mitram
 Pignus homo vitæ suscipit in capite ;

D
 Supplet baptismum præceptaque munera linum,
 Introitumque sacram pandit in Ecclesiam.
 Omen erit felix, quoties in vestibus albis
 Somnia dilectas obtulerunt animas.
 Quid nisi mœrores, curas, aliquosve labores,
 Quod mihi significet lanæ vestis habet.
 Cœlicolæ terris parere leguntur in albis ;
 Si quoties veniunt nuntia læta ferunt.
 Desit in hoc etiam tua ne tibi gloria, quidam
 Angelus est nigris semper in exuviis.
 Plurima, continui revolutis mensibus anni,
 A Christo dictus, festa colit populus ;
 Sed tunc præcipua fervet devotio cura
 Cum sit præcipuæ mentio lætitiæ ;
 Tunc penitus, penitus æterna lege cavetur,

Ne temeret sacros vestis ovina choros.
 Tunc quoque, divino candente per omnia lino,
 Longius a sanctis pulsa recedit ovis.
 Tunc etiam, de quo tibi plaudis, laniger, ordo,
 Laniger ordo tuus cui placet hic habitus,
 Desuper induto solet hunc abscondere lino;
 Vestes infaustas dissimulando negat.
 Quilibet incautus sancti consortia cœtus
 Si præsumit ovis horridus exuviis,
 Protinus hunc animo velut omine saucia mœsto
 Concio sacra fugat a statione sua.
 Angelicas vestes festo candore nitentes
 Veste profanari non patiuntur ovis,
 Non jocus hæc aliquis, non lex jubet ista forensis;
 Sed ritus sancta sanxit in Ecclesia
 Quæ quidnam facto moneat vel clamet in isto,
 Hoc etiam medii mens capit ingenii.
 Ad bona nulla malis locus est, ad sancta profanis,
 Tristibus et lætis res simul esse nequit.
 Jam nisi pro venia noli mihi fundere verba,
 Ut supplex parci promerere tibi;
 Ne modo te vinci pudeat sub iudice tali,
 Iudicio sanctæ vincimus Ecclesiæ. —
 Hic ovis, opprobrio lædi testata, silendo
 Erubuit, tandem subdidit ista tamen.
 ovis.
 Nec nos diffugimus hoc uti iudice, cujus
 Est agnus sponsus et pater et dominus.
 Cum sacra facturus sacra sumit tegmina præsul,
 Dignior exstat ovis ejus in exuviis.
 Ecclesias sanctas quas matres nominat usus
 Vel vitæ merito, vel fidei senio,
 Munere majoris illas extollit honoris
 Pallia Roma suum dans per apostolicum;
 Plenum sacratis patet hoc insigne decoris
 Atque super reliquas eminent exuvias;
 Simplex a dextra, duplex a parte sinistra,
 Pendens ex humeris, mystica dona gerit.
 Plurima, continui revolutis mensibus anni,
 A Christo dictus festa colit populus;
 Sed tunc præcipua fervet devotio cura
 Cum sit præcipuæ mentio lætitiæ.
 Sedulus officiis devotæ gaudia mentis
 Tunc aperit proprium quisque per obsequium;
 Nil adeo sacri testatur gaudia festi
 Quam sacra festivis clara domus titulis;
 Tunc pretiosa suis surgunt, aulæa figuris
 Ac in se raptis ora tenent animis;
 Tunc operosa suis Hispana tapetia villis
 Ilinc rubeas, virides inde ferunt species;
 Tunc statio sacri, tunc ipsa sedilia cleri
 Demulcent oculos munere tecta meo;
 Ex solo doctus nostri splendore paratus
 Percipiet celebrem quilibet esse diem.
 Ecclesiis septem totum vulganda per orbem
 Scribit dilectus mystica, Christe, tuus.
 Hæc divina piis oracula plena figuris
 Qua debet cura suscipit Ecclesia;
 Sed nihil est quod sic pietas amplectitur huc

A Quam laudes agni quæ celebrantur tibi.
 Quæni vidi positum mysteria maxima librum
 Implebant intus, inquit, et exterius;
 Nemo tamen clausi signacula solvere libri
 Et quæ verba ferat pandere dignus erat.
 Notitiæ mundi mysteria tanta negari
 Cum fierem: Noli, vox ait una mihi;
 Munera quæ meriti negat imperfectio carni
 Ille subire potest cui dolus onnis abest.
 Illic velut occisi species apparuit agni
 Luminibus septem, cornibus et totidem;
 At pulcher numero, meritis pulcherrimus ordo
 Patrum viginti quattuor astat ei;
 Hunc quoque quæ celebrant animalia quattuor astant
 Sedulitate pia, vir, leo, bos, aquila.
 B Quærenti librum cælo terræque negatum
 Porrexit magni dextra sedentis ei.
 Affectu tacito, pia gaudia munere tanto
 Ille Dei populus non tenet ulterius.
 Corpora prosternunt; in laudes ora resolvunt;
 It sonus a cytharis ac odor a phialis.
 Est, aiunt, agnus hoc fongi munere dignus;
 Nos moriendo Dei reddidit agnus ei.
 O vere magnum tibi, trux leo, rapta per agnum
 Natio, lingua, tribus, nec sacer est populus.
 Vocibus et dignis istorum consonat omnis
 Illius excelsæ curia militiæ;
 Qui nulli numero cælestis subjacet ordo,
 Laudes mente pari concinit, Agne, tibi.
 Voces multiplicant quibus atria summa resultant
 C Et labor hic felix tædia nulla capit.
 Gloria, majestas, honor et divina potestas
 Debentur meritis, Agne perempte, tuis.
 Agne, tibi tellus, tibi subdita servit abyssus;
 Tu regis, Agne, polos inferiusque chaos;
 Agne, tui juris hæc sint et quidquid in illis;
 Talia gratuita præmia mortis habe.
 Collige quid paucis ferat hæc sententia verbis
 Et vel nunc, agno iudice, cede polo.
 Si partem rerum numeras in cætera linum,
 Agno jure subest, qui facit omne quod est.
 Ambiguæ vocis ne plus errore traharis,
 Hic agnus Deus est; hoc tenet alma fides.
 Si cupis ad veniam, tibi dux ero; tu modo linguam
 Maguloquam sano corrige consilio.
 D Possunt cuncta tibi suffragia nos: ra mereri;
 Sæpe Deum miseris conciliavit ovis. —
 Hic stupuit primum tenuitque silentia linum;
 Iude recollecto subdidit hæc animo.
 LINUM.
 Certa fides nobis commendat dicta Johannis,
 Præ reliquis caro debita discipulo;
 Desipit ille tamen, neque tangit mente Johanna,
 Fœtum si quis ovis credit inesse polis.
 Ridiculum vere si sancti verba prophete
 Ingenio [l. et] teneri corde capis pueri.
 Alitibus nunquid peccorie feris que paravit
 Regna superna, Deus perpetuumque decus?
 Inter viventes soli ratione vigentes,

His sedes adeunt, hanc requiem captunt
 Ranas e cœlo summisit visio Petro,
 Inter cœlicolas has ideo reputas?
 Est aliquid porro cur se similaverit agno,
 Nec tamen ipse tulit vellera factus ovis.
 Significativam speciem vidisse prophetam
 Jus erat, id typicis convenit eloquiis.
 Si debetur ovi pro munere gloria tali,
 Et propter nomen vermibus habebit idem;
 Tum quoque serpentis; tum nomine sæpe leonis
 Significamus eum, sed tamen est neutrum.
 Sed pia divino non deest reverentia lino;
 Quam res vera facit, non vetus umbra parit,
 Hanc, nisi quod nostrum mysteria tanta relatam
 Transcendunt, breviter commemorare placet.
 Interea cordi tu suggere, Christe vel ori
 Illi qui sapiat, huic quoque quid referat.
 Vera Deo Patri Deus hostia; Filius illi
 Arbore restituit, arbore quod periit.
 Ante Creatorem gratum direxit odorem
 Fumus quem talis victima sponte dedit.
 Hostia Christus erat, Christus tamen ipse litabat;
 A Domino factum, corda stupent nominum.
 Illic semel oblatus solvit quoscunque reatus,
 Traxit homo proprio seu generis vitio.
 Hostem delusum, mors hæc eludere nondum
 Desint, ablatis quotidie spoliis.
 Illa facit virtus modo sæpe resurgere rursus
 Mortibus absorptat innumeris animas.
 Hæc quasi præteritas, jam tersit gratia culpas
 In nondum natis Ecclesiæ populis.
 Quos primus habuit, quos tandem mundus habebit

A Electos omnes liberat ista fides.
 Ille semel fusus redimendi sanguis ad usus
 Funditur in sancta sæpius Ecclesia.
 Quod, duce perfidia, tunc natio fecit iniqua,
 Per pietatis opus transiit in melius.
 Dividit iste calix illius dona liquoris,
 Quo profusa fuit lancea quæ pupugit.
 Qua pietate Deum colavit corpore totum,
 Hac tegit humanis hæc sacra nunc oculis.
 Exhorreret homo carnes cum sanguine crudo
 Et consanguineos nollet inire cibos
 Crede tamen penitus, versis ab origine rebus,
 Esse creaturas hæc elementa novas;
 Ni foret hoc aliud, nequaquam sumeret illud
 Vel malus ad pœnam, vel bonus ad veniam.
B Non animas aleret, si panis corporis esset,
 Nec mala compuncto tergeret ex animo.
 Non vires homini ferret, non tolleret hosti,
 Non carnem mentis subderet imperiis.
 O quam sunt tuti, quam carnis lege soluti.
 Quam sibi dissimiles, his epulis homines!
 Ebria corda pio rapit ad cœlestia voto,
 Si fuerit sumptus, ut decet, iste cibus.
 Quid miraris homo? Deus est in corpore vero;
 Unde prius redimit, inde modo relictit.
 His tamen in verbis ridet sapientia carnis
 Et divina suis subdere vult regulis (*sic*).
 Dicunt: Quæ ratio, quis in his deprenditur ordo?
 Ore nolunt (volunt?) illi claudere jura Dei
 Et dum, quem nequeunt montem transcendere, tam-
 [gunt :
 . . . . . (*Cætera desunt.*)

ANNO DOMINI MLIV.

SANCTUS LEO IX

PONTIFEX ROMANUS.

PROLEGOMENA.

SANCTI LEONIS VITA

Auctore Wiberto æquali.

(Apud Mabill., *Acta SS. ord. S. Bened.*, Sæc. VI, parte II, p. 49.)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Præter auctores qui summorum pontificum gesta D antequam ad sedem apostolicam proveheretur, gescripserunt, nonnulli beati Leonis IX Vitam seorsim elidere. Wibertus, ejus in episcopatu Tullensi archidiaconus, primo unum librum edidit de iis quæ ille, *egisset*. Verum postea mutata sententia, librum al-